

Blaženstvo siromaštva.

Duhovni privilegij ili socijalna potlačenost?

U vremenu svjetske ekonomske recesije, u kojem zakoni tržišne ekonomije nadvladavaju moralne zakone pravednoga stjecanja vlasništva i distribucije vremenitih dobara; u društvenoj ideologiji obilježenoj neoliberalnim kapitalizmom, produktivističkim hedonizmom i mentalitetom utilitarizma, sve se više svakodnevno produbljuje jaz¹ između bogatih i siromašnih.

SUZANA VULETIĆ

Unatoč brojnim globalnim poboljšanjima životnoga standarda, broj siromašnih u svijetu, naočigled, sve više raste. Statistike utvrđuju da je više od milijarde ljudi pothranjeno te da osamnaest milijuna ljudi godišnje umire od posljedica siromaštva.

Stvarnost je to sveopćega društveno-gospodarskog problema, od kojega nisu izuzeti ni vjernici »Lijepa Naše«. Zbog posljedica nepoštene privatizacije, beskrupulozne korupcije, zaduženja u francima, blokiranih računa, nezaposlenosti, socijalne isključenosti, niskih primanja^{2,3}, sve smo češće slučajni prolaznici pored onih čija se dnevna primanja svode na povratnu naknadu pronađenih boca ili ostataka iskoristive hrane u kontejneru; starije populacije koja si može priuštiti toplinu zimskoga ugođaja samo u sklopu velikih trgovačkih centara, čekajući pritom akciju ili kakvu drugu sniženu pogodnost u kasnim večernjim satima, neposredno prije njihovih zatvaranja. U takvim socijalnim uvjetima naši visoko-obrazovani mladi sve češće odlaze u inozemstvo radi dobivanja zaposlenja na nižim razinama, dok istovremeno, preko granice sve češće zamjećujemo ilegalne imigrante još

¹ Jedna arapska poslovice zgodno govori: »Tko ima malo novca govori: Što ću raditi s njim? – a onaj koji ima mnogo, govori: Gospode, daj još!«

² Čini se kako je u našem društvu već bogat onaj tko nije kreditno dužan.

³ U svijetu, u kojem prevladava logika posjedovanja, nekima je uzrok siromaštva i vlastita rasipnost, nerazborita korištenost, neodmjerena zaduženost, lijenost, hedonistička želja za samoostvarenjem... Epiktet je u tom kontekstu isticao kako »ne žalosti čovjeka siromaštvo, već želja«.

lošijega socio-imovinskog statusa, koji tragaju za svojom »obećanom zemljom«, u stanju trajnoga progonstva. U drugoj krajnosti, ovi loši ekonomski uvjeti odražavaju se na društvenom planu i povišenom stopom kriminaliteta, nasilja, krađa i pljački. Na tom tragu prikladno je posvjestiti si Aristotelovu tvrdnju, aktualnu i u naše doba, da je: »siromaštvo majka kriminala, a bogatsvo majka nemorala«.

Državne nam vlasti prezentiraju ove činjenice kao ekonomski, politički, društveni, a ne toliko kao etički ili duhovni problem. No, »radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našega vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika, te nema ničega uistinu ljudskoga, a da ne bi našlo odjeka u njihovu srcu« (GS 1).

Iako su siromasi na periferiji društva, oni trebaju biti na prvoj liniji crkvene pastoralne pozornosti, a ne samo korisnici karitasove pučke kuhinje ili povremenih blagdanskih humanitarnih osvješćivanja, unutar sveopće društvene i crkvene zajednice.

Jedno od najvažnijih poslanja Crkve jest briga za siromašne. Preferencijalna briga za siromašne i okrenutost prema siromasima zahtjev je samoga evanđelja i socijalne pravde.

To se snažnije istaknulo dolaskom pape Franje koji naglašava da naš odnos prema siromasima treba biti odnos »pozornosti«. On smatra da je globalno siromaštvo »sablazan« našega vremena. Njegovu su usredotočenost i okrenutost prema siromasima prepoznali i brojni teolozi, uzimajući ga kao temu teološko-pastoralnih promišljanja, zastupljenih i u ovom tematskom broju *Diacoviensije*. Refleksijom pojedinih, istaknutih članaka uvažениh autora, želi se ponovno valorizirati vrijednost siromaštva, no ne kao socijalno-ekonomske kategorije, već teološke vrijednosti siromaštva u funkciji ekonomije spasenja.

Siromasi su oduvijek imali posebnu zaštićenost i privilegiranost, te istaknuto mjesto u evangelizacijskom poslanju Crkve. To je baštinjeno iz starozavjetnih tekstova Biblije i iz privilegiranoga statusa Isusova navješćaja⁴. Isus je pozivao svoje najbliže učenike da se odreknu materijalnih dobara, kako bi bili slobodniji slijediti ga (*Mt* 10, 9-10; *Mk* 6, 8-9; *Lk* 9, 3; 10, 4), dok se i sam poistovjećuje s gladnima, žednima, golima i bosima..., posvješćujući nam: »što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste« (*Mt* 25, 31-46).

Za razliku od dimenzije socijalnoga siromaštva, kod evanđelista nailazimo na novu kategoriju »siromaštva duhom«, koje nam se paradokasno predstavlja kao religiozni ideal. Proglasom blaženstva, istaknutom tvrdnjom: »blago siromasima du-

⁴ Termin, »siromasi« pojavljuje se više od 101 put u Bibliji.

hom: njihovo je kraljevstvo nebesko«, nailazimo na utjehu obećanja eshatološkoga kraljevstva.

Ovdje nisu zastupljeni materijalni siromasi, zahvaćeni stvarnom situacijom ljudske bijede, već oni čiji je jedini unutarnji posjed i dragocjenost u posvemašnjem predanju Isusu. To su oni koji su se uspjeli osloboditi svih materijalnih navezanosti na ovozemaljska dobra i investiranjem u duhovne blagodati, zauzvrat, ispuniti se nepropadljivim i neprolaznim bogatstvom. Biblijski propagirano siromaštvo, tim shvaćanjem i iskustvenom doživljajnošću, zapravo postaje bogatstvo nutrine. Siromaštvo u tom viđenju nije stanje samo ekonomske oskudice, nego pretpostavka za istinsku slobodu i revno izvršavanje prve Božje zapovijedi.

Tom se duhovnom oslobođenošću⁵ ostvaruje pretpostavka kojom »nitko ne može služiti dvojici gospodara ... Ne možete služiti Bogu i bogatstvu« (Mt 6, 24), jer se hedonističkim težnjama i čežnjom za prekomjernim stjecanjima vremenitih dobara, kompromitira spasenje njihovih vlasnika. Na taj način Isusov proglas o blaženstvu siromašnih nije samo dodjela milosti, već i uvjet pripuštanja u kraljevstvo Božje. No to nije samo poziv upućen vjerskim sljedbenicima, već svim ljudima dobre volje.

Papa Benedikt XVI. snažno je isticao kako u vremenu današnje opće gospodarske krize, umjesto ekonomije koristoljubivosti i sebičnosti Crkva se treba zalagati za ekonomiju ljubavi i solidarnosti, uzajamnosti i zajedništva, besplatnosti i darivanja. Nadovezujući se na encikliku *Caritas in veritate*, i papa Franjo poziva na ekonomiju ljubavi i sebedarja, koja će promicati solidarnost i bratske odnose među ljudima i narodima, nadahnutu Kristovim primjerom. Tim se posvješćuje da se socijalni izazovi, koji pogađaju Crkvu⁶, tiču svih njezinih članova i pozivaju na solidarnost. Pritom nije dovoljno da se samo teoretski, deklarativno zalažemo za siromašne, već je nužno da se pastoralno-praktični zauzmemo kako bismo ovu našu zbilju opće neimaštine pokušali ublažiti, ostvarujući snažniji socijalni angažman pravednijom distribucijom materijalnih dobara na ekonomskom planu socijalnoga siromaštva. Na području duhovne bijede trebali bismo se jačati moralnim krjepostima umjerenosti, da nas ona očuva od gramzljivosti pohlepe, senzibilizirajući nas krjepošću karitativne ljubavi prema bližnjima u potrebi. To je jedini istinski put nasljedovanja Krista i put čovjekova približavanja Bogu, njegovim samoostvarenjem izvršavanja moralnih obveza socijalne osjetljivosti.

⁵ Neizostavni su duhovni uzori brojnih prosjačkih redova, Franjin primjer, svjedočanstvo majke Terezije, sv. Dominika i Vinka Paulskog i brojnih drugih.

⁶ Naša je vjernička dužnost i odgovornost, ispravljati krivu sliku i čestu društvenu kritiku upućenu Crkvi zbog njene »privrženosti« brojnim materijalnim dobrima.

Majka Terezija znala je upozoravati da »siromaštvo jedino može ukloniti pravedno dijeljenje dobara«. To je ujedno i poziv na velikodušnost, upućen svakomu od nas ponaosob, a tek potom milosrdni apel društveno-političkim i crkvenim strukturama.

Duh evanđeoskoga siromaštva oduvijek je nadahnjivao socijalni govor i djelovanje Crkve. On ima taj misijski zadatak i u našem vremenu, u kojemu prevladava potrošačka logika današnjega društva, u kojemu se »blaženstva« mogu činiti paradoksalnima jer ljudi redovito smatraju da uz bogatstvo ide samo životna lagodnost, egzistencijalna udobnost i obilna raskoš. Tim se ispraznim predmnijevanjem lako možemo zanijeti očekivanjem da se u bogatstvu krije prava vrijednost. I upravo se tim razočaranjem uviđa kako se pravo siromaštvo srca pokušava nadomjestiti materijalnim posjedom i vremenitim dobrima koja, u konačnici, ne ispunjavaju. Otuda se rađa stalna nezasitna čežnja i još veći zahtjevi koji nikada ne ispunjavaju naša istinska očekivanja.

Time zaključujemo naš naslov i kratko uvodno promišljanje retoričkim zapitkivanjem o tom kako mi osobno doživljavamo »blaženstvo siromaha«: kao duhovni privilegij ili socijalnu potlačenost, imajući u vidu Voltaireovu premisu: »Tko se boji siromaštva, nije dostojan izobilja.«

*»Siromaštva se ne treba stidjeti.
Ima mnogo više ljudi koji bi se morali stidjeti svoga bogatstva!«*

(Johann Nestroy)